

تأثیر عوامل مختلف در اشکال فرسایش هزاردره و لغزش در حوضه آبخیز طالقان

شهاب الدین قوامی

عضو هیات علمی مجتمع آموزشی منابع طبیعی کلاک

در اکثر تحقیقات و مطالعات طرحهای اجرایی کشور اگرچه به هوا و اقلیم و خاک و مختصری از زمین شناسی و تاثیرات انسان بر روی فرسایش خاک توجه میشود، اما به نوع سازندت توجه کمتری مبذول میشود، در صورتیکه فرسایش خاک با وسعت زیاد و منطقه‌ای به نوع سازند بستگی دارد، مخصوصاً در سازندهای مارنی دوره میوسن، از دوران سوم و مارنهای سایر ادوار زمین شناسی که ناشی از رسوبات دریاهای گرم و کم عمق و یانیمه عمق هستند و حدود ۱۰ درصد وسعت میهن ما را دربر می گیرند. در اکثر نواحی، این نوع سازند مارنی بسیار فرسایش پذیر توسط سپری از سازندهای مقاوم پوشیده شده و در مقابل فرسایش حفظ میگردد. مثلاً در حوضه آبخیز طالقان و اکثر مناطق آبخیز سد سفیدرود، این سازند توسط سازند پلیوسن که مقاوم به فرسایش است پوشیده شده است ولی بر اثر چرای مفرط و کشاورزی غیر اصولی سازند پلیوسن که قطر کمی دارد فرسوده شده و رسوبات مارنی (رسی - آهکی توام با کچ و نمک میوسن) ظاهر شده که منشاء تشکیل هزاردره (بدلند) و لغزشهای منطقه‌ای است. لذا جهت حفاظت خاک و جلوگیری از تشکیل بدلند (چه بصورت هزاردره و چه بصورت لغزشهای منطقه‌ای) می بایست با شناخت سازندهای غیر مقاوم و ناجور زیرین از تخریب و فرسایش سازند مقاوم رویی جلوگیری بعمل آورد. هدف از این مطالعه بررسی تاثیر سازند در تشکیل هزاردره و لغزشهای منطقه‌ای بوده زیرا بر اساس مطالعات انجام شده توسط شرکت سوکراه ها ۸۵٪ رسوبات پشت سد سفیدرود از فرسایش ۵٪ از مساحت حوزه که از مارن تشکیل شده اند تخریب و حمل شده است. لذا جهت مشخص شدن فرایندهای فرسایشی و روشهای جلوگیری از آن به مطالعه سازند میوسن منطقه طالقان اقدام گردید. در تحقیق مذکور با مطالعه منابع خارجی در مورد تشکیل بدلندها و لغزشهای منطقه‌ای ناشی از خاکهای رسی و مارنی و مطالعه خواص رسها، پس از مطالعه هوا و اقلیم و هیدرولوژی و وضعیت توپوگرافی و زمین شناسی به مطالعه ژئومورفولوژی منطقه پرداخته و نقشه ژئومورفولوژی تهیه و واحد تپ و رخساره هام مشخص گردید. سپس در هرتیپ (شامل چهار تپ) در جهات در جهات شمالی و جنوبی مبادرت به حفیر و فیل خاک در پائین ترین و بالاترین منطقه ارتفاعی نموده و سپس بافت خاک، کانیهای رس، کچ، آهک، EC، SAR و ضریب آبگذری مشخص گردید. سپس با در نظر گرفتن عوامل مختلف در تعیین نوع رخساره اعم از رخساره منظم، فرسایش سطحی و هزاردره و لغزش مشخص شد که چه عواملی در تشدید و تشکیل رخساره های مورد نظر دخالت دارند. در نتیجه، جدول کیفی تاثیر فاکتورهای مختلف در تشکیل هزاردره (بدلند) و لغزش منطقه‌ای مشخص گردید. میتوان گفت که نوع سازند در تشکیل هزاردره و لغزش نقش مهمی دارد.